

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. בין מכרו בין שמשכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות.....1
- ב. מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן ... שניה ויתרה.....2
- ג. דאי בעי לסלוקה בזווי הוי מסלק לה.....3
- ד. אנביה לברתיה ... בינונית ושלא בשבועה.....3
- ה. לאבל שמיסב בראש3
- ו. הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה.....4
- ז. המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה השליש מה שהושלש בידו... מן הנשואין הרשות בידה ... בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום.....7
- ח. האומר תנו שקל לבני בשבת ... אין נותנים להם אלא שקל.....8

דף סט.

א. בין מכרו בין שמשכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות

כבר התבאר שחובה על האחים לזון את הבנות מנכסי אביהם, ומשום כך אפילו בנכסים מרובים אין הבנים רשאים למכור¹, מכל החלק המגיע למזונות הבנות². עברו ומכרו, אפילו בנכסים מועטים מכרן קיים, ואין הבנות מוציאות מיד הלקוחות³ ויש אומרים שאף מהמעות שקיבלו אין לבנות מזונות⁴, ויש אומרים שאם כבר החזיקו הבנות בנכסים אין מכרם קיים.

¹ רמ"א ונו"כ אבהע"ז סימן קיב סעיף יא

² וכתב הח"מ (ס"ק כג), אבל ממה שעודף על מזונותם יכולים למכור, כמ"ש הרמ"א שאין חייבים לצמצם מזונותיהם. ובביאור הגר"א (ס"ק כב) משמע דמכירה הוי כמכלים הממון, שאסור, מיהו אפשר דשם איירי ג"כ בחלק המזונות, ולא משמע כן.

³ שו"ע סימן קיב סעיף יד.

⁴ רמ"א שם, ובשו"ע סימן צג סעיף כא משמע שנחלקו הפוסקים בזה לגבי מזונות אלמנה, ומשמע דה"ה לגבי מזונות הבת. ועי' שו"ע חו"מ (סימן קז סעיף ד ובאחרונים שם), וכתב הבי"ש (סק"ל) דמה שסתם כאן הרמ"א שאין גובין, משום שכאן היורשים מוחזקים ולכן דוחים הבנות, משא"כ בחו"מ סימן קז ששעבוד הבע"ה וזכות היורשים שוים, וצ"ע שלפ"ז אם תפסו הבנות אין מוציאם מידם. וכתב באה"ט (ס"ק יט) שאם פרעו לבע"ה מהמעות, לכו"ע אין ניוונים מהם.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אולם פרנסה כלומר הנדוניא שחייבים לתת, כמו שנתבאר לעיל דף סח: אם מכרו האחים קרקע אביהם הבת גובה מהלקוחות⁵.

ב. מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן ... שניה ויתרה

כבר התבאר לעיל דף סח. שאם אין בית דין⁶ יכולים לקבוע אומדן דעת האב, נותנים לנדוניה בתו עישור מנכסיו, שנפלו בירושה⁷, ואם נשארו כמה בנות, כל הנשאת ראשונה נוטלת עישור נכסים, והשניה עישור ממה שנשתייר וכן לשאר הבנות⁸. הניח שתי בנות ובן, ונשאה בת אחת ונטלה נדוניא מן הבן כדינה, ואח"כ מת הבן ונמצא שנפלה כל הירושה⁹ לפני הבנות, יש אומרים שאין לשניה דין עישור נכסים¹⁰, הנזכר אלא חולקות

⁵ שו"ע סימן קיג סעיף ה. ונראה פשוט דהיינו כשאין לאחים בני חורין, ואף לא משלהם, אבל כשיש משלהם, הרי קי"ל אין גובין מלקוחות במקום שיש בני חורין. ועיין פתחי חושן חלק ט הערות פרק יב

⁶ שו"ע סימן קיג סעיף א

⁷ עי' באה"ט (סק"ד) בשם שו"ת מהרי"ט (ח"א סימן כט) דהיינו לאחר הוצאות הקבורה, ונראה פשוט דה"ה לאחר נכוי ותשלום כל חובותיו, וכן כתובת האלמנה, ומשערים רק לפי הנכסים הראויים לירש, ועי' שו"ת רדב"ז (ח"ד סימן רנה).

⁸ שו"ע שם סעיף ד, שאם לא כן אם היו עשר בנות לא ישאר כלום. וכתבו התוס' (כתובות דף סח ע"ב ד"ה כל) שסתם דעת בני אדם כן שנותנים עישור ממה שיש לו, ולכן אין מחשבין לכלן אלא לפי הבנות הבאות להנשא ולא לפי כל הבנות שנשארו, כמ"ש התוס'.

⁹ נראה פשוט דאיירי שנשארו מנכסים שירש הבן מהאב, אבל בנכסי האב שיורשות אין שום הו"א שיש דין עישור, שלא תקנו אלא בירושת האב, ואפילו נתן האב נדוניא מרצונו אין השניה יכולה לתבוע אפילו בחיי האב פתחי חושן שם הערה קמ

¹⁰ בתוספות (ד"ה משום) נסתפקו לדעת ר' יוחנן (שהוא דעת השו"ע דלעיל) שאין הבת השניה נוטלת עישור נכסי, משום רווח ביתא, כשיש כמה בנות שהעישור הוא יותר מהירושה, ונמצאת מפסידה אם תטול ירושה ולא עישור נכסי, אפשר שבזה אמרינן שנוטלת עישור ולא ירושה, או דילמא לא חילקו בזה.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

בשורה¹¹, ויש אומרים שגם הקטנה נוטלת תחלה נדוניה, ואח"כ חולקות בשורה¹². וכן עיקר

ג. דאי בעי לסלוקה בזווי הוי מסלק לה

רצו האחים ליתן לבת מעות או מטלטלין כנגד עישור הקרקע רשאיטם ואין הבת יכולה לעכב¹³.

ד. אגביה לברתיה ... בינונית ושלא בשבועה

בת דינה ביחס לכסף הנדוניה כבעל חוב של האחים, ולכן כשגובה פרנסה (נדוניה) נוטלת מן הבינונית ובלא שבועה¹⁴. ואם מתו האחים ובאה לגבות מיורשיהם, גובה מזיבורית ובשבועה¹⁵.

דף סט:

ה. לאבל שמיסב בראש

¹¹ שו"ע סימן קיג סעיף ה, ונמצא שהראשונה זכתה גם בנדוניה וגם בירושה, והטעם אמרו בגמרא דאיכא רווח ביתא, שהרי יורשת יותר מעישור נכסי, כתב בשו"ת מהר"ם אלשיך (סימן סט) דהיינו דוקא כשנישאת, אבל התחילה להוציא לצרכי נישואין קודם שמת הבן, ואח"כ מת הבן קודם שנישאת, לא זכתה במה שהוציאה, אלא חולקות בשוה, עיין שם. כתב בבית שמואל (ס"ק כא) בשם הר"ן שאם מכר האח הנכסים, שאם תמול מדין ירושה אינה יכולה לגבות מן הלקוחות, אמרינן שיכולה לגבות מדין נדוניה שטורפת מן הלקוחות. ויש לעיין כשלא נשאה הגדולה בחיי האח, ונמצא שלשתיהן מגיע עישור נכסי מחמת חוב דאח, אם יכולות לטרוף מן הלקוחות עישור נכסי לשתיהן.

¹² רמ"א שם, וכתב הגר"א (ס"ק כד) שכן עיקר, שבירושלמי פסקו כר"ח דס"ל כן. והטעם דסוף סוף נטלה הגדולה עישור נכסי מן הירושה, ולכן נוטלת גם השניה. וקצת צ"ע, דאע"פ שממון ירושת האב הוא, מ"מ כבר זכה הבן בנכסים, וה"ז כירושת האח ולא ירושת האב, ואין לומר דמכח האב יורשים, וכמו שמצינו סברא דמכח אבוב דאב קאטינא, שלא אמרו כן אלא לגבי ירושה בקבר אבל לא בירושה בחיים, ואפשר דהוי כאילו מכר הבן, והרי יכולה הבת לטרוף מלקוחות, וה"נ גובה עישור מן הירושה, וכן משמע בגמרא. פתחי חושן שם הערה קמא

¹³ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁴ שו"ע סימן קיג סעיף ג. כדין בע"ח, ומ"ש בע"ח של אחים, שאילו היו דנים שהיא בע"ח של האב היתה נוטלת זיבורית ורק בשבועה, כדין שאר בע"ח של האב, וכתב המ"ז (סק"ד) בשם הגהמ"י שאם טוענים היורשים שתשבע שלא התפס לה האב נדוניה, צריכה לישבע, ועי' פת"ש (סק"ח) שיש מפקפקים בזה.

¹⁵ שו"ע שם, כדין שאר בע"ח הגובה מן היורשים, ונראה דה"ה כשמת אחד מהאחים, לגבי חלקו של זה דינו כבע"ח מן היורשים. ויכולים להשביעה כיון שבכל עת יכולה להנשא ולתבוע פרנסתה, חשיב כהגיע הזמן, ובכח"ג אמרינן עביד איניש דפרע תוך זמניה, שמא לא יהיו להם מזומנים כשתרצה להנשא. ובפת"ש (סק"ט) כתב בשם ישועות יעקב שכתב שאם היתה קטנה מאד שלא היה שייך שתנשא קודם מיתת האח, אה"נ שנוטלת בלא שבועה, דלא חיישינן לצררי, ובפת"ש הסכים לדבריו, עיין שם, ועיין בבית מאיר.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר במסכת מועד קמן דף כח: שאם עושים סעודה¹⁶ בבית האבל, כדי לכבדו ולנחמו האבל יושב בראש¹⁷.

יש מקומות¹⁸ שנוהגין שנותנין לאבל שעל אביו ואמו כל י"ב חודש לברך, ודוקא כשכולם שוים דהיינו שכולם אוכלים משלהם אבל כשאוכל מפתו של בעה"ב תלוי ברעון בעה"ב למי שירצה יתן וכ"ש אם רוצה בעצמו לברך.

ו. הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למוזני בין לכתובה בין לפרנסה

כבר התבאר לעיל דף נא. שמדינא דגמרא¹⁹ למרות שיש על הבעל שיעבוד הגוף לפרוע כתובת אשתו מכל נכסיו ואם יש לו מעות חייב לשלם במטבע היוצא²⁰, עיקר כתובה כלומר מנה לאלמנה מאתיים לבתולה ותוספת שמוסיף בכתובה אינן נגבים בבית דין אלא מן הקרקע. ואינה נגבית ממטלטלים²¹, אפילו מן הבעל עצמו כגון בגרושה²², אבל הגאונים תקנו²³ שיהיו נגבין בבית דין אף ממטלטלין, והוא הדין לכל תנאי כתובה חוץ מכתובת בנין דכרין שנהלקו הראשונים בכך²⁴, כמו שנתבאר לעיל דף נ:

¹⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד שעו א ונ"ל דזה לא שייך אלא כשעושין סעודה בבית האבל כמו שהיה מקודם דעשרה כוסות משקין אותו בזה שייך לומר שיושב בראש סביב השולחן אבל בניהום אבלים שלנו מה שייך יושב בראש והרי האבל יושב על מקומו.

¹⁷ וכתב בלבוש שם "נראה לי שזה גם כן טעמא דמסתברא הוא שזה גם כן נחמה לו שמכבדין אותו, ואסמכוה אקר"א

¹⁸ מ"ב רא א

¹⁹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ק א

²⁰ דנכסי דאינש אינן ערבין ב" כבכורות מח: הפלאה קונט"א שם

²¹ ואם תפסה מטלטלין אין מוציאין מידה אפי' מדינא דש"ס. הפלאה שם

²² דאלו אלמנה הגובה מן היורשים פשיטא דאין גובה ממטלטלי דיתמי דלא יהא אלא שאר חוב ולמה כתב כתובה ותוסף בלבד. ח"מ שם א, ב"ש א

²³ הרמב"ם לפי' פי' המ"מ בשם הריב"ש כתב שבמקום שמנהג הוא לכתוב בפ"י מטלטלין, אז אם לא כתב לא נשתעבדו המטלטלים אא"כ דידע התיקון הגאונים, ואם נתפשט התיקון בכל ישראל אמרי' אף שלא נכתב כנכת' דמי. אלא בימי הרמב"ם עדיין לא נתפשט התיקון. לפ"ז בזה"ז שנתפשט התיקון אמרינן אף שלא נכתב כנכתב דמי, והרא"ש פ' מציאות האשה כתב בשם ר"ת דגובין מן מטלטלין משום דכותבין מטלטלין ובפ' נ"ש הביא תקנו' הגאונים ובפ"ק דב"ק כתב מטלטלין דינם כקרקע בדורות הללו מדינ' דש"ס הואיל כל משא ומתן בהם והוי כגמלי' דערבי', וכן בטור חו"מ סי' תי"ט כתב הטעם הואיל כל מו"מ בהם ובס"י זה כתב הטעם מחמת תקנות הגאונים או מחמת שכותבין בפירוש וצריך ישוב. ב"ש שם ב, ועיין בית יעקב שם מה שיישב.

²⁴ ח"מ שם ג

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

ואם רוצה הבעל לסלקה בקרקע הרשות בידו²⁵. אלא אם כתב בפירוש שגבייתה מן המטלטלין²⁶.

לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהם²⁷ אלמנתו את כל תנאי כתובתה, וכן אם הניח שטר חוב, או שחייב לו לזה כסף אפילו מלוה על פה, גובה כתובתה מן השטר חוב והמלוה²⁸, אולם בכל הנזכר אם רוצים היורשים לסלקה בקרקע הרשות בידם²⁹.

ודוקא ממטלטלי בני חרי, אבל אם מכרם הבעל או נתנם במתנת בריא³⁰ אינה גובה מהם, אם לא שעבדם לה באגב קרקע.

ואם מכרום או נתנו³¹ היורשים אחר מות בעלה גובה מהם אפילו לא שעבדם לה באגב, שמיד שמת חל שיעבודה עליהם מתקנת הגאונים, ואין בכוחו של יורש להפקיע שיעבודה³².

יש אומרים³³ שהאמור אינו אלא כשנתן הבעל לאחרים, אבל אם נותן ליורשיו אפילו במתנת בריא³⁴, אשה גובה מהם כתובתה, שכל מה שנותן ליורשיו אינה אלא כירושא ואשה גובה כתובתה מהם.

²⁵ ח"מ שם ה

²⁶ ב"ש שם ד ועיין קצוה"ח קו ג

²⁷ אם יש מעות בעין והיא תובעת מעות והיורשים רוצים לתת לה מטלטלין עיין בנה"ג דף קי"ח ע"א סעיף ב' ג. והרדב"ז ח"א סי' קט"ו

²⁸ ח"מ שם ד, ובזה יפוי כח כתובה מבכור דאין נוטל פי שנים במלו' ואף על גב כתובה אינה נגבית מן הראוי מ"מ גובין מן החובות משום דמשועבד לה מדין שיעבודא דר' נתן כ"כ הרא"ש פי"נ והטור מזה נשמע אף בכתוב' שייך דין זה דר"נ ואין חילוק בין מלוה בשטר לבין מלוה בע"פ וכן גובה מן הש"ח שהניח בעלה. ב"ש שם ג, ועוד נראה דאפי' מטלטלין שביד אחרים מוציאים מידם לשלם הכתובה בין מלוה בין פקדון מדינא דש"ס וכמ"ש התוס' בדף פ"ד במתני' דמי שמת והי' לו פקדון וכו' דלא הו"ל מלוה ראוי והיינו משום דבחיו משתעבד מדר"נ. הפלאה שם

²⁹ פרעו לה קרקעות ובתים ומקומות בבה"כ ואח"כ באו היתומים ורוצים לסלקה במעות והיא אינה רוצה הדין עמה רש"ל בתשובה סי' נו"ן. והרמ"א בתשובתו סי' ח' חולק עליו. ועיין ש"ך קא א וקצוה"ח קו ג

³⁰ ודוקא מתנת בריא אבל מתנת שכיב מרע האשה גובה מהם כמבואר ברמ"א שם, כיון שחל לאחר מיתה. ח"מ שם י

³² ומש"כ הרא"ש פרק האומר דאם נתנו היתומים לא גבו הרב בב"ח כתב שהרא"ש לא מיירי רק לענין מזונות אבל לענין כתובה גובה ממה שמכרו היתומי' וכן ראיתי בקיצור פסקי הרא"ש ואם נתנו היתומים מוציאים לכתובה ולא מזונות וכו'. ח"מ שם י. מיהו ברי"ו פסק אפילו אם מכרו היורשים מטלטלין אינה גובה הכתובה וכ"כ הנ"י פ' מ"ש. ב"ש שם ח

³³ רמ"א שם כדעת המרדכי בשם מוהר"ם, מהרא"י פו, ומהרי"ו קנו

³⁴ ועיין במרדכי פ' יש נוחלין דף רס"א סי' תרכ"ט ותר"ל משמע דלא עבדינן עובד' לגבות ממתנות בריא דחיילא מחיים, וכן משמע בת"ה סי' פ"ו וגם בתשוב' מהרי"ו להלכה אמר ולא למעשה וכ"מ קצת בתשובת מהר"ם הנ"ל סי' קצ"ב דלא אמר זה רק לסניף ולא למעשה וגם בד"מ כתב דברי מהר"ם סתרי אהרדי. ח"מ שם ז, אולם בב"ש ו כתב ואיני יודע מנא ליה והביא ראיות לנהוג כך למעשה מיהו בתשובת רש"ך ס"א סי' ל"ד כתב היורשים י"ל קים לנו כהני פוסקים דאין חילוק בין אם נתן ליורשיו לבין אם נתן לאחרים גם כתב שם מלוה בע"פ אינו גובה מיורשים.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

יש נוהגין לכתוב בכל הכתובות ששיעבד לה כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקני, ומ"מ לא נהגו לגבות לה מטלטלי שמכר הוא בחייו, או נתנן במתנת בריא ולא אפילו ממטלטלין שמכרו היורשין, מפני תקנת השוק. אבל אם נתנו גובה מהם³⁵.

ואם כתב לה מטלטלין אגב קרקע ועדיין בידה המטלטלין, והוא מכר או נתן לאחר אין צריכה ליתן להם ובאופן זה אין שייך תקנות השוק, כיון שעדיין בידה המטלטלין³⁶.

אף בתנאי הכתובה שתהיינה הבנות ניוזנות מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו, מדינא דגמרא אין הבנות ניוזנות אלא ממקרקעי, אבל עכשיו שהכתובה גופה נגבית אפילו ממטלטלי גם הבנות ניוזנות מהם, שתנאי כתובה ככתובה.

ואינן ניוזנות אלא מבני חרי אבל לא ממשעבדי, כגון אם מכר האב או נתן האב במתנת בריא מעכשיו, או אפילו מכרו הבנים אחרי מיתת אביהם או משכנו או נתנו אין ניוזנות מהן, שאין מוציאים למזון כלל, שלא חיזקו תקנה זו כל כך³⁷.

אבל אם נתן האב מתנת שכיב מרע מזונות הבנות קודמין³⁸.

³⁵ דאם נתנו היתומים המטלטלין יש לחוש דכל היתומים יעשו כן ומה הועילו הגאונים בתקנתן ואם גובה מן הדמים שביד היתומים אם מכרו הנכסים עיין בח"מ מחלוך רב האי והרא"ש בס' ק"ז. ח"מ שם יא. ב"ש שם. ולכאורה אישטמיטת' להו דברי הסמ"ע והש"ך בס' רנ"ב ס"ק ו' ע"ש דמשמע מדבריהם. דאין חילוק בין הוא או יורשים דהפוסקים דס"ל דבמתנה נמי שייך תקנות השוק אמרינן נמי אי נתנו היורשים במתנה לאחר דאין מוציאים מחמת תקנות השוק ע"ש. והש"ך שם הביא נמי כמה פוסקים דכתבו בלשונם או נתנו היורשים וכו' אין מוציאים מחמת תקנות השוק ע"ש. ובאמת לא מצאתי חילוק זה בשום פוסק. והטעם שכתב הח"מ דיש לחוש דכל היתומים יעשו כן ע"ש. קשה לי ע"ז דא"כ לא מהני נמי אם מכרו ואדרבה דיותר יש חשש שימכרו מליתן במתנה דאין להם הנאה כ"כ וק"ל דאין אדם חוטא ולא לו שיפסידו כתובת האלמנה וצ"ע. וע"ל סי' צ"ג סעיף כ'. באר היטב ז

³⁶ ב"ש שם ט

³⁷ עב"ש ס"ק ט"ז ואפילו אם ליכא אלא מטלטלין כתובה קודמת ואף דליכא דין קדימה במטלטלין מ"מ כתובה קודמת דתקנות הגאונים כעין דאורייתא תיקנו עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה דאם כן הא דמבואר בס' ק"ב במטלטלין כשיש כתובה ובע"ה לבע"ה יהבינן ואמאי נימא ג"כ כעין דאורייתא תיקנו ואם הכתובה מוקדמת נותנה אותן לכתובה ועוד דא"כ בכל בע"ה יהי' דין קדימה במטלטלין אחר תקנת הגאונים. לכן נראה דודאי הגאונים לא תיקנו ביתומים רק שיהי' כמו מיני' ולא יותר וכיון דבכל בע"ה במיני' אין בו דין קדימה ה"נ ביתומי' וכן בכתובה ובע"ה וכיון דבמיני' במטלטלין לבע"ה יהבינן ה"נ ביתומים ולא כתב הר"ן דכעין דאורייתא תיקנו רק בכה"ג בכתובה ומזונות הבנות כיון דמזונות הבנות לא שייך במיני' רק ביתומים אי אפשר לומר שתיקנו ביתומים שיהי' כאילו בא לגבות מיני' כיון דמזונות לא שייך כלל מיני' וע"כ כי תיקנו שיגבו מהיתומי' היינו שיהי' דין מטלטלין כדין קרקע וכעין דאורייתא תיקנו וממילא הבע"ה או הכתובה המוקדם קודם למזונות דמזונות השיבא כמו המאוחר. בית יעקב שם.

³⁸ ח"מ שם יז

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

**ז. המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה
השליש מה שהושלש בידו... מן הנשואין הרשות בידה
... בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום**

האב שאמר לתת לבתו מעות לנשואיה ליקח בהם קרקע ומת, והמעות ביד
שליש, והיא אומרת תנו המעות לבעלי ומה שירצה יעשה, אם היא גדולה
ונשואה שומעין לה³⁹.

ואם צוה שלא תזכה במעות אלא לקנות בהם קרקע, אפילו גדולה ונשואה
אין שומעין לה, שלא זכתה כלל במעות, ויעשה שלישי מה שצוה האב⁴⁰.

ואם היא קטנה אפילו נשואה, או גדולה וארוסה, אפילו לא צוה האב, אם
יש יורשים אחרים⁴¹ אין שומעין לה אלא יעשה שלישי מה שצוה האב⁴², ויש
אומרים שאם לא הושלשו המעות מתחלה לכך אם היתה מתנת שכיב מרע
לא זכתה בכלום⁴³.

³⁹ שו"ע סימן נד סעיף א, בין במתנת בריא ובין במתנת שכ"מ, ואין בזה משום מצוה לקיים דברי המת, שהרי
אפילו אם יעשה השליש ויקנה בהם קרקע יכולה היא למכור הקרקע ולתת לבעלה, ואם היא מאמינה לבעלה
ומסכימה למה שירצה, לא איכפת לן, כתב החלקת מחוקק (סק"א) דדוקא אם הניח לה מעות, אבל אם הניח
לה קרקע והיא פחותה מבת כ' אינה יכולה לומר תנו לבעלי, שהרי גם אם תרצה למכור הקרקע שירשה אינה
יכולה, כמבואר בחו"מ (סימן רלה סעיף ט), ונראה כונתו שהניח לה במתנת שכ"מ שדינה כירושה, אבל
במתנת בריא ה"ז בכלל נכסים שקיבלה, וכאילו קיבלה מאחר שיכולה למכור, והבית שמואל (סק"א) כתב
שאם אומרת מה שירצה בעלי יעשה, אפילו בקרקע שירשה יכולה לומר כן, שאין זה מכירה אלא מתנה, והרי
יכולה לתת מתנה אפילו בקרקע שירשה, וכתב עוד הבי"ש שלדעת הפוסקים שבת יכולה למכור אפילו קרקע
שירשה, א"כ ה"נ יכולה למכור.

⁴⁰ ערוה"ש (שם סעיף ב)

⁴¹ ערוה"ש שם (סעיף ד) בשם הש"מ דהא דאמרינן בגדולה וארוסה יעשה שלישי כפי מה שהושלש, היינו דוקא
כשיש יורשים אחרים, ונמצא שלא זכתה בהם אלא מכח השלישות, אבל כשאין יורשים אחרים אלא היא,
זכתה מדין ירושה, ויכולה לעשות בשלה כרצונה, שאין השלישות יכולה להפקיע ירושה, וסיים הערוה"ש
שמהך דתנו שקל לבני שבשו"ע חו"מ (סימן רנג סעיף יז) משמע שיכול לעקור ירושה ע"י שלישות,

⁴² שו"ע שם, שבאופנים אלה אינה יכולה למכור, וחזר דין מצוה לקיים דברי המת, וכ"ש במתנת שכ"מ
שמעיקר הדין לא זכתה אלא לקנות בהם קרקע, וכתב בערוה"ש (סעיף א) בשם התו"ש שאפילו אומרת
שהבעל יקנה בהם קרקע, אין שומעין לה, אלא השליש יקח בהם קרקע.

⁴³ רמ"א שם, בדעת ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש מתחלה לכך, ועיין פתחי חושן
שם פרק ו הערה ל שכתב שפשוט דקאי רק אמתנת שכ"מ, אבל במתנת בריא בקנין, שזכתה מעיקר הדין
במעות, אין השליש יכול למנוע ממנה המעות וממילא יכולה לעשות בהם מה שתרצה, ואף על פי שהאב צוה
לקנות בהם קרקע. נראה ששכ"מ שצוה לתת מעות לפלוני ליקח בהם קרקע, נותנים לו אף על פי שלא קנה
ולא יקנה קרקע, דלא גרע מנותן לבתו מעות בגדוליה, וכן בהא דתקנה בהם חנוורה, אא"כ אמר בלשון על
מתן, שאז צריכה לקיים התנאי. והבית שמואל (סק"ב) כתב בשם הפרישה דאפילו לדעת הפוסקים דלא

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

לאחר שקנה השליש הקרקע כמצות האב, י"א⁴⁴ שיכולה היא למכור הקרקע, ולתת המעות לבעלה. וי"א⁴⁵ שיכולה אף לתת את הקרקע עצמה לבעלה.

ח. האומר תנו שקל לבני בשבת... אין נותנים להם אלא שקל

כבר התבאר במסכת תענית דף כא. ששכיב מרע, כלומר חולה שתשש כח כל גופו עד שאינו יכול להלך על רגליו והריהו מוטל על מיטתו⁴⁶, שאמר⁴⁷ תנו לבני שקל בכל שבוע, או אפילו שאמר בדרך אזהרה⁴⁸ אל תתנו להם אלא שקל, ואין מספיק להם סכום זה לקיומם, אלא צריכים סלע כלומר שני שקלים בכל שבוע, נותנים להם כל צורכם. שודאי לא היה דעתו שימותו בניו ברעב⁴⁹, ומה שנקב בסכום קטן מכדי מחייתם היה כדי שיחזרו אחר מזונותם ולא יהיו רעבתנים לפזר הכל⁵⁰.

אמרינן מלקד"ה אם הושלש לכך, מודים כאן שהוא טובת בתו, אמרינן מלקד"ה אפילו לא הושלש לכך, והבי"ש כתב שמדברי הרא"ש לא משמע כן, עיין שם.

⁴⁴ בן כתב בח"מ (סק"ב) שהרי קרקע זו לא ירשה מאביה, ואזיל הח"מ לשיטתו שאינה יכולה לתת הקרקע שירשה לבעלה.

⁴⁵ לדברי הבי"ש ס"ק א דלעיל אין זה אלא מתנה ואפילו קרקע יכולה לתת, א"כ היא קטנה שאינה יכולה לתת מתנה בקרקע, כמבואר בחו"מ (סימן רלה סעיף א), שלא תיקנו תקנת פעוטות בקרקע.

⁴⁶ חכמים קבעו דינים מיוחדים בענייניו של שכיב מרע. לדוגמא: מתנת שכיב מרע, אינה צריכה קניין, והרי היא ככתובה בשטר אם היא מתנת קרקע, וכמסורה ליד המקבל אם היא מתנת מטלטלים. הסיבה שתיקנו חכמים דין מיוחד זה היא, כדי שלא תיטרף דעתו של החולה עליו, אם ידע שאין תוקף לדבריו

⁴⁷ שו"ע ונו"כ חו"מ רנ"ג יז

⁴⁸ סמ"ע שם לו

⁴⁹ לבוש שם וסמ"ע שם

⁵⁰ ואין שייך בזה מצוה לקיים דברי המת אפילו השלישם ביד שלישי משום דאמדינן דעתו דלאו בדוקא צוה כן אלא כדי לזרוז שיצמצם בהוצאה אבל לא כוון שיחיה חיי צער. ערוך השולחן שם סעיף כו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אם אמר אם מתו בני, ירשו⁵¹ פלוני ופלוני אחרים תחתיהם, וכן אם יש יורשים אחרים, אין נותנים לבניו אלא שקל. והמותר כדי צרכן כדי פרנסתן יתנו להן מן הצדקה⁵², שלא להפסיד את הבאים אחריהם.

⁵¹ בסמ"ע שם לו כתב, "דאף דירושה אין לה הפסק, והנותן מתנה לבנו ואמר בשעת הנתינה שאחרי מות בנו יהיה לפלוני אין לאותו פלוני כלום, שאני הכא דמעולם לא זיכה לבניו כל נכסיו אלא שקל בכל שבת כל ימי חייה. א"נ דמתו בניו בלא בנים". ובמורה"א ששון ציינו הש"ך שם כג הקשה שגם בלא בנים אין לירושה הפסק ואמאי יורשים האחרים, אך הש"ך שם כג כתב "אף על גב דאותם אחרים אינם ראויים לירש, מ"מ מהני בהו לשון ירושה מכח לשון מתנה שאומר תנו שקל לבני לל' ירושה דאחרים שהוא תוך כדי דיבור". ועיי"ש בקצוה"ח ט שכתב לחלוק על הש"ך שהביא מהרמב"ן פרק יש נוחלין (ב"ב קכט: ד"ה הא) שאפילו אמר בפירוש לשון מתנה אמרין לשון ירושה [הוא], ואפילו אמר לשון מתנה כירושה חשבינן ליה, דמה שהוא שלו בירושה אינו יכול ליתן לו במתנה, וירושה ידידה נמי תורה היא שהתורה נתנה לו רשות ליתן לו נכסיו וירושה היא ע"ש, וא"כ כיון דבניו ראויים לירושה א"כ לשון מתנה לבניו נמי לשון ירושה הוא, וא"כ כי הדר קאמר יירשו אחרים תחתיהם אם אחרים אין ראויין לירש ולא מהני בהו לשון ירושה, לא מהני בהו לשון מתנה. ועיין בנתיבות המשפט ביאורים ס"ק יג הצדיק דברי הש"ך וכתב "ואף דלשון מתנה ליורש ירושה היא, מ"מ הא כתב מהרי"ט בחלק חו"מ סי' ע"ד דארכביה אתרי ריכשי ויש בלשון זה ג"כ לשון מתנה".

⁵² ואף על גב דהאומר שאל יקברוהו מנכסיו אין שומעין לו וכמ"ש המחבר שם בסעיף ל' והמור שם סעיף מ"ז, שאני התם דהנכסים שלו ואיך יצוה שלא ימלו מנכסי עצמו לקבורה ולהעשיר את בניו, משא"כ בזה דהממון לאו של בניו הוא, ובידו ליתן ממונו למי שירצה, ושבניו ישאלו על הפתחים. סמ"ע שם לח